

PAPPAPERMEN

Et arbeidshefte

Om Papparingen og dette heftet

«Likestilling og arbeidsdeling mellom menn og kvinner» har stått på dagsorden i flere tiår, og er fortsatt et av de heftigste temaene i samfunnsdebatten.

Vårt tilbud – Papparingen – er koblet til denne diskusjonen. Nå skal det nemlig handle om den moderne manns rolle som nærværende og deltakende far. Egentlig snakker vi her om en stille revolusjon. I løpet av et par generasjoner har omsorg for egne barn blitt en opplagt del av det å være mann. Fra distanse til nærhet. Fra vikarfunksjon og stand-in til sidestilt ansvar og likeverdig som forelder.

Ser vi oss rundt i det norske samfunnet vil vi finne tilbud om samtalegrupper som dekker de fleste temaer og målgrupper. For mange har dét sin opplagte verdi: Å komme samme, lufte egne erfaringer, lytte til andres opplevelser, diskutere og finne løsninger på felles utfordringer, å være på lag.

Papparingen tetter et hull i dette mylderet av tilbud. Dette er en mulighet for pappaer til å komme sammen og snakke om det å være far – helt på menns egne premisser.

Vi vet at aktive og deltakende pappaer er en forutsetning for likestilling og at likestilte par gir bedre samliv. For din egen skyld er det viktig og verdifullt at du engasjerer deg i egne barn. Du får bare denne ene muligheten – for det er en mulighet det er.

Dette tilbudet – Papparingen – er utviklet gjennom et samarbeid mellom to organisasjoner: Reform – ressursenter for menn (www.reform.no) og Voksenopplæringsforbundet (www.vofo.no). En viktig ting lærte vi gjennom de forsøksgruppene vi gjennomførte under utviklingen av dette tilbudet: Menn både kan og ønsker å prate sammen om papparollen. Selvsagt!

I dette heftet finner du menyforslag til samtalegruppa: Noen faktaopplysninger, noen temaer, noen spørsmål og problemstillinger som dere kan hekte gruppepraten på. Men dere velger selv veien – og sideveiene – sammen med gruppelederen som følger dere.

God tur!

Oslo i august 2010

papparingen

Sitatene utover i teksten er hentet fra fokusgrupper med "nybakte fedre".

Pappapermen er skrevet av Nina Jon (seniorrådgiver, Reform) og Tor Inge Martinsen (prosjektleder Papparingen)

Papparingen er utviklet gjennom et fellesprosjekt mellom Reform – ressursenter for menn og Voksenopplæringsforbundet med økonomisk støtte fra Bufdir.

© 2010 Reform Vofo

 VOFO

reform
RESSURSENTER FOR MENN

Innhold

- 5 Første treff – *Daddy cool*
- 7 Paptalk 1
- 9 Andre treff – *farsrollen: "talking 'bout a revolution..."*
– *samarbeid på barrikadene*
- 11 Paptalk 2
- 16 Tredje treff – *permisjon*
- 18 Paptalk 3
- 20 Fjerde treff – *hun-og-jeg-og-vi-to: Par*
- 21 Paptalk 4
- 22 Femte treff – *stram line? Balanse arbeid-fritid-familie*
- 24 Paptalk 5
- 25 Etter Papparingen

Første treff – *Daddy cool*

Å bli far

“Da ungen ble født tenkte jeg: Nå begynner den første dagen av ditt nye liv!”

Det å bli far oppleves av mange som en gjennomgripende forandring. De fleste menn føler seg både stolte og maskuline når de blir fedre. Farskapet gir rom for vekst og modning som mann, ikke bare som far. Vi har i de senere år fått økt kunnskap om hva det betyr for menn at partneren blir gravid. Dette skyldes både at menn i dag ønsker en mer aktiv rolle som far, og en økt forskningsmessig interesse for fedre og deres situasjon.

Farskap i sol og skygge

“Jeg gikk ut, satte meg på gangen og gråt mine modige tårer.”

Nitti prosent av fedre er i dag med sin ektefelle/partner når fødselen skjer. Ingen nybakt far anklages for klisjebruk når han sier at “Å få barn er det største jeg har opplevd i mitt liv!”

Timene på fødestua oppleves nok litt forskjellig. Spenning, smerte, oppkast, blod. Men også forhåpninger, trygghet, fellesskap og glede. Sett i bakspeilet beskriver de fleste fødselen – timene før, under og etter – som en stor og livsforandrende begivenhet.

Menns forventninger til det å bli far og selve farsrollen har forandret seg de siste tiårene. En undersøkelse av unge menns refleksjoner om og forventninger til farskap er klar i konklusjonene: Menn ønsker seg likestilling både i hjemmet og i omsorgen. Men de regner med å måtte konkurrere med mor for å kunne ta denne rollen. De arkiverer med andre ord det gamle bildet av rollefordelingen og holder samtidig opp et nytt: Menn som like- og sidestilte omsorgspersoner for sine barn.

Tiden før fødsel kan utfordre dette idealet. Graviditet er fortsatt aller mest en “kvinnegreie”. Dette avspeiles og forsterkes av tidsskrifter og andre mediers vinklinger av stoff om svangerskap og graviditet. Det er kvinnen som er gravid, mannen blir en slags passiv bisitter gjennom svangerskapet.

Fedre blir også i for liten grad involvert i fødselsforberedelser og barseltid. Helsestasjonene har ikke nådd ut med tilbud som dekker menns behov når det gjelder forberedelser og utvikling av foreldreroller. Undersøkelser viser at mens ni av ti kvinner er fornøyde med hvordan svangerskapskontrollene er lagt opp, er det bare halvparten av de blivende fedrene som svarer at de er fornøyde. Det samme gjelder nok også langt på vei svangerskapsforberedende kurs.

Helsestasjonene oppleves som et sted som nesten utelukkende retter seg mot mor-og-barn. Og det mener mange blivende fedre/fedre er som seg hør og bør. Samtidig er det et ønske fra fedre om å finne en arena hvor fokus kan være far-og-barn på menns egne premisser.

Pluss, pluss...

For de fleste vil de gledelige og positive sidene ved å få barn være de viktigste opplevelsene i tiden etter fødselen. Det gjelder enten du er debutant eller rutinert: Er førstegangspappa eller har barn fra før. Samtidig er det ganske vanlig at en så sentral livshendelse som det å få barn også utløser vanskelige følelser for en kortere eller lengre periode. Forskning viser at menn har egne former for reaksjoner i

tilknytning til svangerskap og fødsel. Engstelse, uro, søvnforstyrrelser, økt avhengighetsbehov, uvirkelighetsfølelse, sjalusi overfor barnet og ulike kroppslige reaksjoner er rapportert. Det handler om å justere og reorganisere deler av hverdagen. Ikke noe blir helt som før. Mest på godt.

Med et nytt familiemedlem kommer også nye mulige bekymringer. Hvem har ikke lyttet i dyp engstelse etter barnets pust? Får ungen nok mat? Avføringen flyter – noe galt? Er det bare vanlig utslett på rompa eller allergi? Bekymringsmulighetene er ubegrensede. Strømmen av gode råd fra tidsskrifter, naboer, slekt og venner – hvor velmente de enn måtte være – kan også bidra til usikkerhet og følelse av tilkortkomning.

Alt dette til tross: De første månedene etter en fødsel er en svært spesiell fase av livet. I denne perioden skal dere finne en ny rolle som foreldre – du skal begynne å forme din rolle som far – og dere skal bli familie. Slikt er selvsagt ikke gjort over natten. Men etter et par måneder pleier de fleste, uten de helt store problemene, å ha funnet rammene for sin nye foreldrerolle. Du har startet ditt nye liv som medlem i en barnefamilie. Du er langt på vei den samme som før – men er blitt pappa i tillegg.

“Det er veldig mye pupp i begynnelsen. Første halvåret er vi en støtteforening for mor-og-barn. Ting kan oppleves litt urettferdig”.

...og noen mulige startvansker

For en del familier oppstår det startvansker. Noen mødre får svangerskapsdepresjon eller andre psykiske problemer i forbindelse med svangerskap og fødsel. Mange menn blir i slike situasjoner hovedomsorgsperson for barnet rett etter fødselen og overtar mange av de oppgaver som tradisjonelt har hørt inn under morsrollen.

Forventningene til det å være far passer ikke alltid til de nye realitetene. Følelser av ikke å strekke til, forvirring, motløshet og sinne kan for noen dukke opp.

Menn kan også utvikle fødselsdepresjon. En undersøkelse¹ viser at syv prosent av fedrene hadde symptomer på fødselsdepresjon (mot 10–14% av alle nybakte mødre). Det kan være forskjell på de symptomene menn og kvinner utvikler. Hos menn handler fødselsdepresjon oftest om lavere stress terskel, aggressivitet, problemer med selvkontroll, rastløshet, tomhet og utbrenthet.

¹ Juhl, m. fl., 2006

Bli kjent

- Sjekkliste:
 - navn
 - sambo/kone/barn
 - jobb/studier/permisjon/diverse
 - fritidsinteresser
 - Papparingen - forventninger

Far under fødselsforberedelser:

- Hvordan opplevde du som blivende far svangerskapstida i forhold til:
 - partner
 - familie
 - omgivelser
 - jordmor
 - fødselsforberedende kurs
- Pluss og minus:
 - Hvordan kunne dine behov ha blitt bedre ivaretatt?

Daddy cool?

Alle sportsjournalisters klisjéspørsmål:

"Hvordan føltes det?"

- Hvordan var det å bli pappa?
- Hva tenkte du om det å bli pappa før fødselen?
- Hvordan har det samsvart med virkeligheten?
- "Pappa" – hva assosierer du med ordet?
- Hvilke muligheter har du som pappa til å gi barnet omsorg?

Vær konkret om ting du har gjort.

Mor leser – far ror

Mor leser om det å bli forelder

- men gjør far det også?
- Hva har du lest for å forberede deg til farsrollen?
- Tittel? Vurdering? Anbefalinger?
- Lesestoff du savner?

Før dere splitter opp:

- En kjapp vurderingsrunde – første treff:
Pluss, minus, forbedringsforslag.....
- Dersom dere er enige: lag ei nettverksliste
(navn, e-post, tel.nr.)

Føre var

- Sjekk nettet for informasjon/diskusjon
/fakta om far&barn&tilgrensende temaer
- Ta med nett-tips til neste møte i Papparingen

Notater/stikkord:

Andre treff – farsrollen:

“talking 'bout a revolution...” – samarbeid på barrikadene

Fra fraværende til nærværende fedre – fedre i forandring

“Min far var far – jeg er pappa!”

Mannsrollen og normene knyttet til mannlighet har forandret seg i løpet av de siste tiårene. Den “nye mannen” er likestillingsorientert. Undersøkelser viser at særlig yngre menn har en likestillingsorientert praksis i hjem og familie der de deltar mer aktivt i matlaging og annet husarbeid. Særlig menns delaktighet i omsorgen for barna har økt, og endringer i farsrollen har vært store.²

På 1950-tallet ble det ansett som unaturlig for en mann å trille barnevogn, i dag er det en selvfølge at fedre yter omsorg for sine barn.

Idealene for farsrollen har gjennomgått grunnleggende endringer fra 1950- og 60-tallet. I dag er det ikke legitimt for fedre å ikke prioritere å bruke tid på sine barn. Fedre som står frem i offentligheten og sier at de for eksempel ikke prioriterer barnas fødselsdager settes i offentlig gapestokk.³ I dag tar over 90 prosent av fedrene med rett til fedrekvote ut sin del av permisjonen.

Tradisjonelt har menns identitet og status vært tett knyttet til deres posisjon i arbeidslivet. Å være familiens hovedforsørger har blitt stående som en av de sentrale karakteristikker for mannlighet.⁴ I dag er bildet likevel langt mer sammensatt ved at arbeidet er kommet mer i konflikt med det å være far. Fedrenes fokus har skiftet fra forsørging til omsørging.⁵ Det å være en nærværende far har blitt et dominerende ideal. For mange nybakte fedre er det i dag en selvfølge å ta aktivt del i omsorgen for det nye barnet.

Far som nærværende person er ikke noe som bare virkeliggjøres etter fødsel. En undersøkelse har vist at unge menn også før de går inn i et parforhold og ønsker seg barn, har som mål å bli deltakende og aktive som fedre. Dette idealet er altså i ferd med å få solid feste blant norske menn.⁶

Menn + omsorg = sant

“Ungen har gått fra gullfisktilværelse der det bare er pupp, til mer respons og kommunikasjon med meg. Det rører mitt hjerte!”

Omsorg har lenge vært knyttet ensidig til kvinner. Det har blitt sett på som egenskaper overført fra mor til datter. Omsorg har vært en del av kvinneligheten. En konsekvens av dette har vært at mange har betraktet omsorg som noe som er iboende og ikke kan læres.

Etter hvert som fedre har kommet på banen er det blitt tydeligere at omsorg også er en type kompetanse som kan og må læres. Omsorg handler ikke om noe konkret kvinnelig, men om en praksis som kan læres, øves på og utvikles. Omsorg er altså noe praktisk og håndfast mennesker gjør - ikke noe en har eller er. Omsorg og omsorgsevne er, som veldig mye annet, noe som kan læres og utvikles.

“Nå er jeg her for noe mer enn bare meg!”

² Holter og Aarseth, 1993; Johansson, 1998; Brandth og Kvande, 2003a

³ Brandth og Kvande, 2003a

⁴ Kimmel, 1996

⁵ Brandth og Kvande, 2003

⁶ Hoel, Anette (2009)

“Null overtid – jeg er plutselig blitt voksen!”

Vi forventer at moderne menn skal være likestillingsorienterte, ta del i husarbeidet og prioritere samvær med sine barn. Samtidig lever de tradisjonelle forventningene knyttet til hans arbeidsinnsats i beste velgående. En mann skal jobbe heltid, være lojal, prestere målbare resultater, stille opp på overtid når det trengs, være karriereorientert, søke utfordringer og sikte mot posisjoner som gir høy lønn og status.⁷

Siden 1970-tallet har det skjedd betydelige endringer når det gjelder mødres og fedres tidsbruk. Mødre har økt sin yrkesdeltagelse og samtidig redusert tiden til husholdsarbeid kraftig. (Husholdsarbeid = husarbeid, direkte omsorgsarbeid, vedlikeholdsoppgaver, kjøp av varer og tjenester, annet husholdsarbeid samt reiser i forbindelse med slike oppgaver).⁸ Fra 1971 til 2000 har kvinnenes husholdsarbeid sunket med nesten to timer per dag.

For fedrene har forskyvningen vært i motsatt retning. De har i samme periode økt sin deltagelse i husholdsarbeidet med en halv time. Samtidig er tiden til yrkesarbeid skåret noe ned.⁹ En følge av denne utviklingen er at kjønnsforskjellene har blitt betydelig redusert siden begynnelsen av 1970-tallet.

Pappa er omsorgsarbeider

“Selvsagt er jeg en omsorgsperson for ungen – og så bidrar jeg med litt underholdning!”

Den økning menn har hatt i husholdsarbeid er i all hovedsak økning i fedres tid til aktiv omsorg for barn. Som for mødre, finner Kitterød¹⁰ blant fedre en betydelig økning i tiden til aktivt omsorgsarbeid for barn siden begynnelsen av 1970-tallet. Fedre med barn i alderen 0–2 år bruker ca 50 minutter mer per dag, eller om lag seks timer mer per uke, til omsorgsarbeid enn hva fedre med barn i samme alder gjorde ved inngangen til 1970-tallet.

Omsorgsarbeidet i familien er forholdsvis likedelt, mens de fleste husarbeidsoppgaver og vedlikeholdsarbeid er fortsatt relativt kjønnsdelt med en tradisjonell arbeidsdeling. Kvinner lager mat, vasker og rydder huset og vasker og vedlikeholder klær, mens vedlikeholdsoppgaver i all hovedsak utføres av mennene.¹¹

Det er særlig i småbarnsfasen at kjønnsrollene er mest markert tradisjonelle, da kvinner bruker mer tid på husarbeid enn menn, og småbarnsfedre i gjennomsnitt bruker dobbelt så mye tid på jobb som småbarnsmødrene.¹² Når kvinnene i småbarnsfasen skjærer ned på yrkesarbeidet og er mer hjemme med barna tar de også en større andel av husholdsarbeidet, og dermed blir kjønnsrollene mer markerte i denne fasen enn for andre kvinner og menn.

Samtidig er det slik at likestilling lønner seg. Undersøkelsen om likestilling og livskvalitet viser at menn (og kvinner) som oppgir å leve i likestilte parforhold i den forstand at de i hovedsak deler likt på husarbeid og/eller omsorg for barn, opplever å ha høyere livskvalitet enn andre grupper i undersøkelsen. For menn gjelder dette særlig i forhold til barna. Når det gjelder kvaliteten på parforholdet, kan de mer likestilte også glede seg over bedre forhold generelt, lavere konfliktnivå og høyere stabilitet. Dette gjelder for både menn og kvinner.

⁷ Nordberg, 2007:313

⁸ SSB, 2002

⁹ Kitterød, 2002

¹⁰ Kitterød, 2002

¹¹ Pettersen, 2004

¹² SSB, 2002

Statusrapport:

- Kort oppdatering fra deltakerne (om pappa, barn, mor, familie og andre ting som hører Papparingen til).

.no

Oppdagelser på nettet: Om pappa i cyberspace.

- Hent opp og diskutér nettsider.

"Min far var far – jeg er pappa!"

Farsrollen har forandret seg de siste tiårene.

- På hvilke måter?

Min far

Jeg = pappa

- likheter
- ulikheter
- En og en, så i gruppa.

Omsorg er å gjøre....:

- Hva er det å gi omsorg?
- Hva har du gjort i uken som har gått?
Vær konkret. Lag en liste.

Menn må skjerpe seg... og kvinner må roe litt ned

- Diskutér artikkelen på neste oppslag.

Aftenposten

Publisert: 23.09.09 kl. 00:27

– Mange menn må skjerpe seg

– Menn klarer å gi litt blaffen, mens kvinner tar ansvar hele tiden. Det er analysen fra kollegene og småbarnsforeldrene Jørn Erik Nøkleberg, Ragnhild Wenger, Linda Wulff, og Per Øyvind Isaksen. FOTO: JAN TOMAS ESPEDAL

JUNE WESTERVELD HILDE LUNDGAARD

Oppdatert: 23.09.09 kl. 09:17 Publisert: 23.09.09 kl. 00:27

Må menn ta mer ansvar hjemme, eller må kvinner komme seg ut av offerrollen? Eksplosjonen i kvinners sykefravær utløser ny debatt om likestilling.

Les også:

▪ [Kvinner er mye mer borte fra jobben](#)

Kvinnens sykefravær har gått i taket de siste 20 årene, mens menns fravær har holdt seg stabilt. Aftenposten brakte i går Navs ferske oversikt over utviklingen. Og reaksjonene har ikke uteblitt. I en intens debatt på Aftenposten.no går mange menn hardt ut mot kvinner som «syter og klager» og blir «forstått i hjel» av ekspertene. Fra leder i Mannspanelet, stortingsrepresentant for Ap, Arild Stokkan Grande, får de samme mennene derimot klar beskjed om å legge om kursen.

– Mange norske menn må skjerpe seg, sier han, men påpeker at stadig flere menn bruker mer tid hjemme.

– Men det går for sakte med likestillingen i hjemmet. Dobbeltrollen blir for vanskelig å håndtere. Tallene viser at et eller

annet er galt, sier Stokkan Grande. Han mener likestillingsdebatten må dreies tilbake til familien.

– Likestillingen har i stor grad handlet om å gi kvinner tilgang til maktarenaene. Vi har hatt for lite fokus på at begge kjønn må ta sunnere valg, sier han, og advarer mot at kvinnene i stadig større grad kopierer menns karrièrejag.

– I stedet bør menn kopiere kvinnens gamle mønster med å ta det roligere når de får barn.

Bekymrer seg

Rundt pausebordet hos Europeiske Reiserforsikring går også debatten om ansvar, arbeidsfordeling og kjønnsroller. De to mennene rundt bordet mener evnen til å gi litt blaffen er et nøkkelord.

– Vi gutta kan si, slapp av, det går bra. Men morsinstinktet kommer så fort hos jentene. De skal være så omsorgsfulle og bekymrer seg så utrolig mye, sier Per Øyvind Isaksen.

– Vi velger kanskje litt selv å ta så mye ansvar, bekrefter Linda Wulff. –Selv om samboeren min stiller opp mye, er det jo jeg som holder oversikten – og som har veldig dårlig samvittighet for å sende et sykt barn for tidlig i barnehagen. Det sliter enormt.

– Er ungene i barnehagen, bekymrer jeg meg ikke før de eventuelt ringer, fastslår Isaksen.

– Jeg har så langt i år tatt ut seks dager for sykt barn, samboeren min ingen. Men han reiser og har flere møter i sin jobb, sier Ragnhild Wenger.

At endel menn bør skjerpe seg, er det full enighet om.

– Jeg kjenner endel fedre jeg ikke ville vært gift med, for å si det sånn, oppsummerer Per Øyvind Isaksen.

Offerrollen utdatert?

Kjønnsosolog og forfatter Preben Z. Møller mener imidlertid det er feil å skyld på at kvinner tar mer ansvar enn menn.

– Dette er en utdatert offertenkning som feminismen har matet kvinnene med i 40 år.

Møller viser til undersøkelser som forteller at menn rapporterer flere arbeidstimer i døgnet, når man slår sammen utearbeid og hjemmearbeid.

– Mye tyder på at menn opplever en større belastning enn kvinner, men har en helt annen terskel for å sykemelde seg.

Han tror også menn i større grad enn kvinner tenker på karrièren og derfor sørger for å holde seg i jobb.

– De vet hvordan det fungerer. Skal man opp og frem, må man være til stede og prestere. Kvinner velger i større grad yrker der det er mer akseptert å være borte og jobbe deltid.

Møller mener det viser at mange kvinner ikke nødvendigvis ønsker å være fullt yrkesaktive.

– Kvinner velger bort karriere og velger heller jobber hvor de lettere kan kombinere familie og jobb. Jeg tror mange kvinner drømmer om en kjernefamilie med mer tid hjemme, men det oppleves helt klart som upolitisk korrekt å snakke om det.

Møller mener at dersom kvinner ønsker at menn skal ta mer ansvar hjemme, må man forvente at kvinner tar mer ansvar ute.

– Da må kvinner sosialiseres til å ha et like stort forsørgeransvar som menn. Dessuten må de vise at de vil ved å slippe litt av kontrollen hjemme og blant annet gi fra seg større deler av fødselspermisjonen.

Mye i hodet

De to rulletrappmontørene Leif Bergh og Per Aksel Kjuul har derimot full forståelse for kvinnenes problemer.

– De er jo mye mer stresset enn oss menn, de jobber jo hele dagen. Kona gjør mye mer enn meg hjemme, innrømmer Leif glatt.

– De så mye i hodet samtidig. De tenker på familien på jobben og tar med seg jobben hjem. Kona drømmer om jobben om natten, sier Kjuul, som mener han bidrar med sin del hjemme.

– Damene har det tøft. Jeg tror rett og slett de må roe litt ned, konkluderer Bergh.

Og de får langt på vei følge av professor i samfunnsmedisin ved NTNU, Steinar Westin. Han har ikke studert tallene, men mener kjønnsforskjellen uansett er oppsiktsvekkende.

– Det er et kjent funn at det moderne yrkeslivet er en stor belastning på kvinner, sier han, og betegner det som et paradoks at vi kjempet oss til 7,5 timers arbeidsdag, mens mange kvinner har gått tilbake til 15 timers dag hjemmearbeid inkludert.

Fakta:

Kvinner mest borte fra jobben

Stor økning. Fra 1989 til 2008 har kvinner hatt 36 prosent økt sykefravær, mens menn kun har hatt 4 prosents økning.

Det er kvinner i aldersgruppen 30–39 år som har hatt en sterkere vekst i sykefraværet enn hva menn har hatt.

Ifølge SSBs statistikk er det kvinner i helse- og sosialtjenester som har høyest fravær. I første kvartal 2009 var sykefraværet i denne gruppen 10,3 prosent. Tilsvarende fravær for menn var 6,6 prosent.

Føre var: samarbeid – arbeidsdeling

• Hvem gjør hva? Gå igjennom sjekkliste før neste møte

	Hvem tar initiativet?			Hvem gjør jobben?		Fornøyd?	
	Han	Hun	Ingen	Han	Hun	Han	Hun
Støvsuge							
Vaske							
Vanne blomster							
Vaske klær							
Handle mat							
Lage mat							
Tømme søppel							
Skifte sengetøy							
Stryke tøy							
Vaske bil							
Bil på service							
Bleieskift							
Mate barnet							
Bade barnet							
Levere/hente i barnehagen							
Levere/hente på skolen							
Hjemme når barnet er sykt							
Gressklipping/snømåking							
Leksehjelp							
(andre oppgaver)							

Tredje treff – permisjon

“Pappaperm er min store sjanse!”

Et av formålene med foreldrepengeordningen er å bidra til likestilte foreldreskap og likestilling i arbeidslivet. Erfaringene med fedrekvoten, som ble innført i 1993, har vist at endringer i foreldrepengeordningen er effektive for å utvikle fedres permisjonspraksis i ønsket retning. Fedrekvoten virker!

I 1993 tok fire prosent av fedrene med rett til fødselspenger ut permisjon. I 2005 er andelen økt til 91 prosent. Og fedrene tar de ukene de til enhver tid har rett til. Når fedrekvoten var på fire uker, tok de fleste ut fire uker. Når kvoten økte til seks uker, økte fedrene også permisjonstiden. Fra 1. juni 2009 ble fedrekvoten igjen trappet opp – denne gang til ti uker.

Det blir spennende å se om effekten av fremtidige endringer blir like kraftig.

At far er tildelt en egen øremerket kvote er en sannsynlig forklaring på at så mange fedre nå tar ut sine uker. Forskning¹³ viser at fedrekvoten fungerer som en ferdigforhandlet rettighet som fedrene har, og som arbeidsgiver må legge til rette for. Fedrekvoten virker som en arbeidstakerrettighet og setter derfor en norm for hva som er akseptable fraværsgrunner fra jobben for menn og fedre. Fedrekvoten er også som en ferdigforhandlet rettighet overfor mor. Det er sagt at “Tvangen i fedrekvoten blir fedrenes frihet”.¹⁴

Alene-hjemme-far

“Når jeg er hjemme alene i permisjon er det jeg som styrer agendaen. Det er mitt privilegium.”

Studier av fedre viser at måten far er hjemme på har stor betydning for hvor mye han lærer og i hvilken grad han utvikler sin omsorgskompetanse. Forskning viser at det er ved å være hjemme alene i en lengre sammenhengende periode, mens mor går på jobb, at far får best mulighet til å utvikle eget omsorgsrepertoar. Det å få barn og det å være hjemme med barnet i permisjonstiden gir menn erfaringer som de selv sier “utvider følelsesregisteret”. Gjennom nærhet til barnet utvikler fedrene sin innlevelse og evne til empati.

Undersøkelsen “Likestilling og livskvalitet 2007” støtter tidligere undersøkelser.¹⁵ Menn som har vært alene hjemme under fødselspermisjonen følger bedre opp barna sine senere enn de som ikke hadde hatt eneansvar for barnet i denne perioden. Blant mennene som var mest alene hjemme med barnet i permisjonstiden var det flere som sier at det førte til bedre kontakt med barnet senere, enn dem som var hjemme samtidig med partner (andelen stiger fra 80 til 93 prosent). Det er ingen forskjell blant kvinnene i de to gruppene. Når mor fortsetter å være hjemme i fars permisjonstid, deltar fedrene litt mer i de daglige rutineene enn da de var i arbeid. Men de får ikke hovedansvaret og “prøvd seg” alene med barnet, og de utvikler heller ikke den samme relasjonen til barnet som fedrene som var hjemme alene. De fedrene som best utviklet sin omsorgsrolle er de fedrene som tok lengre permisjon enn de fire ukene fedrekvoten var på det tidspunkt dataene ble samlet inn.

Ved å ha hovedansvaret og å bruke mye tid sammen med barnet skjer det en kompetanseutvikling hvor fedrene utvikler en større forståelse av barnets behov og hvordan behovene skal tilfredstilles. Fedrene sier at “langsom tid”, der barnets behov får stå i fokus, er vesentlig for å lære å tolke hva barnet trenger.

Den intimiteten til barnet som blir skapt i permisjonstiden gir en varig nær tilknytning til barnet.¹⁶ Fedre som har vært hjemme over lengre tid med sitt barn blir opptatt av å bevare den nære relasjonen til barnet, og de ønsker å gjenta en lengre permisjon dersom de får flere barn slik at de kan etablere den samme intimiteten til nye barn. Disse fedrene vil også etter permisjonstiden sørge for å opprettholde en aktiv omsorgsposisjon overfor barna sine.

¹³ Brandt og Kvande, 2003b

¹⁴ Lorentzen og Oftung, 2007

¹⁵ Brandth og Kvande, 2003a

¹⁶ Olsen, 2007

Det er også andre interessante ringvirkninger av at fedre tar sin del av foreldrepermisjonen. Foreldre som deler permisjonstiden får flere barn og en lavere skilsmisserate enn andre familier.¹⁷ En undersøkelse viser 30 prosent lavere risiko for samlivsbrudd i familier der foreldrene deler permisjonen.¹⁸ En nærliggende forklaring vil være at et sterkere fellesskap om barnet og foreldrerollen også virker styrkende på parforholdet i en periode med store forandringer i familien.

¹⁷ Aftonbladet, 26.6.2002; Oláh, 2003

¹⁸ Oláh, 2001

Kort om regelverket

(Dette avsnittet bygger på regelverket slik det var 30. september 2009)

Folketrygdloven kapittel 14 II gir rett til foreldrepenger til barnets mor og far ved fødsel og ved adopsjon av barn under 15 år. Rett til foreldrepenger opptjenes gjennom yrkesaktivitet, og i dag kan både mor og far opptjene rett til foreldrepenger ved å være yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før uttaket.

Den pensjonsgivende inntekt må på årsbasis svare til minst halvparten av grunnbeløpet i Folketrygden (kr 35.125,-).

I dag er stønadperioden 44 uker med full sats (100 prosent av beregningsgrunnlaget) eller 54 uker med redusert sats (80 prosent av beregningsgrunnlaget) ved fødsel, hvorav tre uker må tas ut av mor før fødselen. Totalt er ni uker forbeholdt mor, dvs tre uker før fødsel og seks uker etter fødsel.

Uttak av fedrekvote

Folketrygdloven § 14–12 forbeholder deler av foreldrepermisjonen til faren (fedrekvote).

I tillegg til at far må fylle vilkårene for rett til foreldrepenger, knyttes denne rettigheten til morens yrkesaktivitet i opptjeningstiden slik at hun må ha vært i minst halv stilling. Etter dagens regelverk er da ti uker av stønadperioden forbeholdt faren.

Utvidelsen på fire uker fra seks til ti uker ble innført 1. juli 2009. Endringen gjelder fedre som oppfyller vilkår for rett til fedrekvote slik reglene var før 1. juli 2009. Fedre som ikke har rett til fedrekvote fordi mor har jobbet mindre enn 50 prosent stilling i opptjeningstiden, omfattes følgelig ikke. Det vil altså ikke bli flere fedre enn i dag som gis rett til fedrekvote, men permisjonstiden er blitt utvidet.

I enkelte situasjoner har mor rett til hele stønadperioden alene. Dette gjelder der far ikke har rett til fedrekvote, enten fordi han ikke har opptjent rett eller fordi mor er alene om omsorgen for barnet, eller fordi far har fått unntak fra å ta ut fedrekvoten, jf. folketrygdloven § 14–12 tredje ledd. I disse tilfellene tilfaller forlengelsen av stønadperioden mor.

Pappapermisjon er porten

Rammene for pappapermisjon vil ganske sikkert forandre seg også i årene fremover. Det kan være vanskelig å ha fullstendig oversikt over hvilke ordninger som faktisk gjelder og hvilke rettigheter og muligheter du som far har.

Informasjonen om ordningen finner du selvsagt på nettet (nav.no) samt i brosjyrer og annen skriftlig informasjon. Et besøk på det lokale NAV-kontoret og en prat med en saksbehandler der kan også bidra til oppklaringer. Dersom flere i Papparingen har spørsmål om permisjonsordningene kan det være et alternativ å invitere en NAV-medarbeider til et papparing-møte for å svare på spørsmål.

Arbeidsgivers og kollegers holdninger kan også spille inn. På en arbeidsplass med fem ansatte vil selvsagt en medarbeiders permisjonsperiode kunne ha en annen effekt enn på en større arbeidsplass. Arbeidsgivers og kollegers holdninger til bruk av slike permisjonsordninger vil også kunne virke inn på de valg en nybakt pappa gjør. I de siste årene har vi sett positive eksempler på bedrifter som viser stor fleksibilitet og oppfordrer nybakte fedre til å bruke de permisjonsmulighetene man har. Slike bedrifter er bevisst "pappavennlige" for å øke egen attraktivitet i en stadig hardere kamp om arbeidskraft.

Fedrepermisjon er en fremforhandlet rettighet, og til syvende og sist er det du som avgjør hvordan du skal benytte den. Vårt råd er klart: Bruk den – og bruk den alene! Slik legger du grunnlaget for en rolle som nærværende og deltakende pappa. Permisjonsordningen er på mange måter inngangen til en slik rolle. Og vi vil igjen understreke dette: Fedre i permisjon er bra og viktig – for den enkelte pappa, for mor men først og fremst for barnet ditt.

Statusrapport:

- Kort oppdatering fra deltakerne (om pappa, barn, mor, familie og andre ting som hører Papparingen til).

Kursjustering?

- Hvordan synes dere samtalegruppa – Papparingen – fungerer. Pluss og minus.
- Forslag til/behov for endringer?

Føre var:

På hjemmebane:

- Klipp fra aviser og ukeblad stoff du synes er interessante/viktige om barn, far, mor, familie.
- Ta med klippene til neste treff.

- **Diskutér artikkelen på neste side**

Aftenposten

Publisert: 05.08.09 kl. 07:52 -

Pappaomsorg er for barnas beste

FRED JOHAN ØDEGÅRD - redaktør, farogbarn.no

Oppdatert: 05.08.09 kl. 12:00 Publisert: 05.08.09 kl. 07:52

Jeg misliker sterkt at forholdet mellom far og barn reduseres til et middel for høyere kvinnelønn.

Gode grunner. De siste årene har det vokst frem en generell enighet om at fedre må komme sterkere med ved omsorg for barna. Hvorfor?

Mer pappaomsorg gir høyere kvinnelønn. Det mest brukte argumentet er at «Mer pappaomsorg gir mer likestilling i arbeidslivet». Tanken er at dersom fedre tar like stort ansvar for barna, vil de også bli like ustabil arbeidskraft som mødre – noe som angivelig vil bidra til å redusere lønnsforskjeller mellom menn og kvinner.

Jeg er selvsagt for likestilling i arbeidslivet. Dersom mer pappaomsorg har dette som bieffekt, er det fint og flott. Men jeg misliker sterkt at forholdet mellom far og barn reduseres til et middel for høyere kvinnelønn.

Rettigheter.

Økt pappaomsorg styrker fedres rettigheter og beriker livene deres. Samfunnet har lenge behandlet fedre som annenrangs foreldre. Men nå krever stadig flere menn likestilling på barnefronten. Fedre opplever at omsorg for barn beriker livene deres, og ønsker derfor å tilbringe mer tid sammen med dem.

Å styrke fedres rettigheter og berike deres liv – er muligens et edlere motiv enn høyere kvinnelønninger. Men barnas beste bør selvsagt komme foran fedres rettigheter.

Bra for barnet.

Det er et tredje argument, som dessverre får altfor lite oppmerksomhet: Mer pappaomsorg er bra for barnet! Gutter blir mindre utsatt for adferdsproblemer, mens jenter får færre psykiske problemer. Så positivt kan fars innflytelse på barnas utvikling oppsummeres. Dette ifølge forskere ved universitetet i Uppsala, som har gjennomgått 24 forskningsundersøkelser fra årene 1987-2007.

Hvorfor?

De svenske forskerne fant en rekke positive effekter av aktive og tilstedeværende fedre, deriblant:

- * Høyere intelligens
- * Bedre forståelse og bedre språk
- * Mindre kriminell adferd blant barn i familier med lav inntekt
- * Et mer harmonisk liv som voksen

Hvorfor mer pappaomsorg? Ikke fordi det øker kvinnelønningene eller styrker menns rettigheter. Men fordi fars tilstedeværelse er bra for barna!

Fjerde treff – *hun-og-jeg-og-vi-to: Par*

Like stilt

“Etter at vi fikk det første barnet har vi på mange måter kommet nærmere hverandre...”

“Vi er blitt litt mindre kjærester – litt mer kolleger.”

Surveyen om likestilling og livskvalitet viser at menn og kvinner som oppgir å leve i likestilte parforhold i den forstand at de i hovedsak deler likt på husarbeid og/eller omsorg for barn, opplever å ha høyere livskvalitet enn andre grupper i undersøkelsen. For menn gjelder dette særlig i forhold til barna. Når det gjelder kvaliteten på parforholdet, kan de mer likestilte også glede seg over bedre forhold, lavere konflikt-nivå og mer stabilitet. Dette gjelder for både menn og kvinner.

Det framgår videre at mer likestilt praksis i hjemmet reduserer risikoen for å ha vurdert brudd, både blant menn og kvinner. Av de som sier likestillingen hjemme er dårlig eller ganske dårlig (begge kjønn), er det 61 prosent som har vurdert å bryte, blant de som sier den er ganske god har 27 prosent vurdert brudd, blant de som sier svært god, bare 16 prosent. Dette er en meget klar og sterk sammenheng, og det er interessant at mønsteret er det samme blant menn som blant kvinner. Dette funnet kan tolkes som at det i folks bevissthet og opplevelse er en sammenheng mellom likestilling om de praktiske oppgavene i hjemmet og et godt samliv for paret.

Ikke bare lykke

“Vi kan ikke bli sittende på Teddys en fredag og drikke øl. Those days are gone for good!”

Mange par opplever også økt konfliktnivå og nedgang i tilfredshet med parforholdet i overgangen til å bli foreldre.¹⁹ Konflikter kan oppstå i forhold til blant annet arbeidsdeling, ansvar, seksualitet, holdninger til framtiden m.v. Nødvendigvis er det meste av foreldrenes tid og overskudd rettet mot ivaretagelse og omsorg for barnet i tiden etter fødsel, og overskudd til å håndtere konflikter i parforholdet kan være begrenset.

Mannen opplever i mange tilfelle at det er kvinnen som har definisjonsmakten i forholdet.²⁰ Det er hevdet at vårt idealbilde av et parforhold i stor grad er preget av tradisjonelt kvinnelige verdier knyttet til intimitet og kommunikasjon gjennom “den gode samtalen”.²¹ Dette gjenspeiles blant annet i selvhjelpslitteraturen som fremhever hvordan vi kan lære å kommunisere med hverandre for å ta vare på kjærligheten. Men det kan synes som om det er kjønns spesifikke forskjeller i måten menn og kvinner uttrykker kjærlighet på.²² Mange menn er mer rasjonelle i sin måte å uttrykke kjærlighet på. Han legger vekt på å uttrykke kjærlighet gjennom praktisk innsats og har en rasjonell tilnærming til samtaler som har et personlig preg.

I de aller fleste par og familier vil det fra tid til annen oppstå konflikter og problemer. Et gjennomgående trekk er at menn ikke oppfatter samlivsvansker like tidlig og i samme omfang som kvinner. I all hovedsak er det kvinner som tar initiativ til og setter ord på konfliktene i et parforhold. Et vanlig synspunkt blant kvinner er at menn kvier seg for å snakke om følelser og samliv. Ansvaret for å arbeide med samlivsspørsmål har vært kvinnens.

¹⁹ Belsky og Kelly, 1994; Brudal, 1996; Brudal, 2000

²⁰ Holter og Aarseth, 1993; Kjær, 2003

²¹ Thagaard, 2005

²² Chapman, 2001; Kjær, 2003; Godt samliv, 2005

Om det er slik at menn generelt selv opplever samlivet bedre enn kvinnene, kan det være en av grunnene til at de i mindre grad enn kvinner oppsøker hjelp for å forebygge større konflikter og eventuelt samlivsbrudd. Statistikk viser at menn i mindre grad (ca 1/3) enn kvinner (ca 2/3) er den part som tar kontakt med familievernkantor for hjelp til samlivsproblemer.²³

²³ Moxnes og Haugen 1998; SSB, 2005; Holter, 2006; Oftung, 2007

Paptalk 4

Notater/stikkord:

Statusrapport:

- Kort oppdatering fra deltakerne (om pappa, barn, mor, familie og andre ting som hører Papparingen til).

Avisklippene:

- Hvilket bilde tegner media av far-barn-mor-familie?

Forholdet:

"Vi er blitt litt mindre kjærester – litt mer kolleger."
Mange hevder at parforholdet forandrer seg etter at dere "har blitt familie".

- Enig?
- Uenig?
- På hvilke måter skjer eventuelt forandringene?
- På hvilke måter har du forandret deg? Partneren? Vær konkret – bruk egne eksempler.

Omsorg:

Til nå har vi mest snakket om omsorg i forhold til barnet. Men både du og din partner trenger omsorg i denne fasen.

- Hvordan gir du omsorg til partneren?
- Og hva trenger du selv?
- Hvordan opplever du at dine behov blir imøtekommet?

Femte treff – stram line?

Balanse arbeid-fritid-familie

”Prioriterer du permisjon er det ingen fare for at du skal miste jobben – gjør du det ikke er det imidlertid en fare for at du kan risikere å miste familien din.”

Tidsklemma

Dette er et av de hyppigst brukte ordene i diskusjoner om samliv, arbeidsdeling og prioriteringer: Tidsklemma. Begrepet beskriver en situasjon hvor en person er presset mellom ulike hensyn og prioriteringer: Familie, fritid, jobb. Å sitte i ei klemme er alt annet enn behagelig. Du skulle – eller tror andre mener du skulle – brukt mer tid på hver av de tre sektorene, eller prioritert annerledes. Det handler om dårlig samvittighet, følelsen av tilkortkomning, å svikte alle rundt seg, tanken om at ting kunne og burde ha vært annerledes.

Linedansere

Også menn balanserer på den stramme tidslinen. Avveiningen mellom bruk av tid mellom arbeid, fritid og familie er en evig nærværende utfordring. Denne utfordringen blir forsterket i det øyeblikket det kommer et barn inn i ditt liv. Ganske sikkert blir også dine prioriteringskriterier, vurderinger og verdier forandret.

Undersøkelser viser faktisk at menn rammes enda sterkere av disse prioriteringsutfordringene – populært kalt ”tidsklemma” – enn kvinner. Ikke at det skal være noe mål i å konkurrere om hvem som kjenner trykket mest. Men en av fire fedre synes at det er problematisk å kombinere arbeid og familie.* Dette henger delvis sammen med at mange menn fortsetter å arbeide mye – også etter at de har fått barn. Farspermisjon og likestilling til tross. Vi har tidligere (Treff 3) sagt at arbeidsgivers holdninger er viktige for hvordan nybakte fedre velger å disponere permisjon og arbeidstid. Samfunnet generelt har de siste ti årene utviklet seg svært positivt når det gjelder holdningen til en mer aktiv og deltakende farsrolle. Det er allment akseptert at far er en likeverdig omsorgsperson med mor.

Men det er grunn til å tro at deler av arbeidslivet henger litt etter på dette feltet, og at enkelte bedrifter ikke i tilstrekkelig grad åpner opp for, gir adgang til eller endog motiverer fedre til å ta mer permisjon og redusere arbeidstid de første årene etter at et barn er født.

For mange er det også en hard økonomisk side ved dette: Redusert arbeidstid, utover lovfestede permisjoner, innebære reduserte inntekter. Det kan være vanskelig å prioritere tid fremfor penger i en periode hvor gjeldsbyrden vanligvis er stor.

“Når jeg kommer sliten hjem fra jobb står hun der med ungen og sier “vær så god”. Jeg har liksom bare vært på en liten ferietur!”

Partner

Med en konstant tidsramme – døgnet 24 timer – vil endringer i familiesituasjonen nødvendigvis få konsekvenser for hvordan tida disponeres. Forandringen vil nok også på dette området være størst når det første barnet kommer. Men også flerbarnsfamilier står overfor nye utfordringer knyttet til tidsbruk og prioriteringer når et nytt familiemedlem har sjekket inn.

Det gjelder familien som helhet – fellesskapet – og det enkelte familiemedlem. De 24 timene skal grovt sett deles på fem områder: Arbeid (ute og/eller hjemme), alene med barnet, familie, par, egen tid. Trekker vi fra de syv til ni timene vi vanligvis trenger til søvn pr. døgn, sitter vi igjen med 15–17 disponible timer. Det er her tidsklemma begynner å merkes.

Arbeidsoppgaver (ute og/eller hjemme) har langt på vei en øremerket andel av denne tiden. For pappaer er det også viktig å ha tid alene med barnet – enten det handler om fedrepermisjonen eller ettermiddags- og helgetid etter jobb.

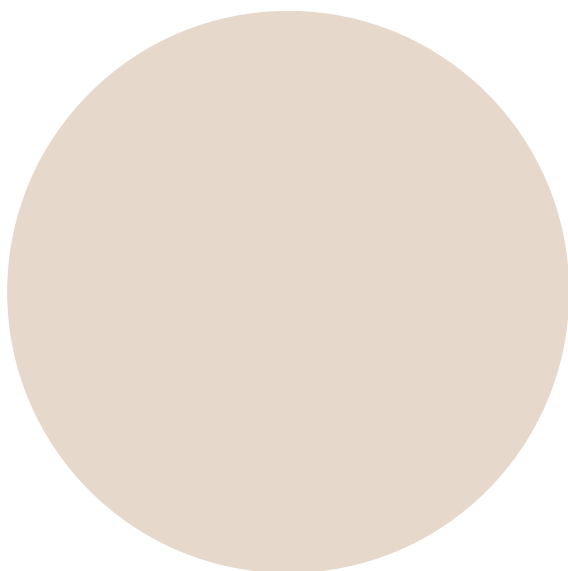
Denne nye situasjonen vil måtte gå ut over noe. Mange har erfart at det kan være vanskelig å ivareta par- og kjæresteforholdet – det som kanskje var bærebjelken i forholdet – etter at to har blitt flere, etter at et par har blitt en familie. To som før var kjærester har plutselig blitt en slags arbeidskolleger som forsøker å organisere og gjennomføre en ny hverdag på en mest mulig tilfredsstillende måte. Å være foreldre tar både krefter, oppmerksomhet – av og til også nattesøvn. Slikt tærer på det overskuddet som par finner hos hverandre. Menn kan fikse jobben og det nye barnet, men partneren kan ofte bli den største utfordringen.

Den nye livssituasjonen stiller krav om åpenhet og evne til kommunikasjon – for å tette gapet mellom forventninger og muligheter.

PAPTALK 5

.....og en pizza...

- Hvordan bruker du tiden din?
- Del inn "pizzaen" i fem deler:
Arbeid, familie, par, alene med barnet, egen tid.
- Så baker du en ny pizza:
Slik du ønsker det skulle være.

"Jeg ble plutselig med i en ny gruppe på jobben – familiefolka."

- Hvilke reaksjoner fikk du fra omgivelsen etter at du ble far?

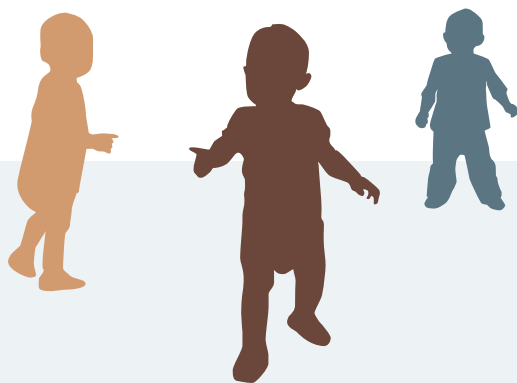
Evaluering av pappagruppen:

- Hver deltaker fyller ut enkelt evalueringsskjema. I gruppa: Pluss og minus.

Etter Papparingen...

Nettverk

- Er deltakerne interessert i å møtes etter Papparingen? Når? Hvordan? Organiseringsansvar?
- Hvordan kan dere være med og rekruttere nye deltakere til Papparingen?

Aftenposten, 15. april 2008, papirutgave.

Aftonbladet: 26. juni 2002, *Pappaledighet minskar risken för skilsmässa.*

Belsky, J. og J. Kelly (1994), *The Transition to Parenthood: How a First Child Changes a Marriage: Why some couples grow closer and others apart*, N.Y., Delacorte Press.

Brandth, B. og E. Kvande, (2003a), *Fleksible Fedre*. Oslo, Universitetsforlaget.

Brandth, B. og E. Kvande, (2003b), *Fedres valgfrihet og arbeidslivets tidskulturer* i Tidsskrift for Samfunnsforskning, Nr. 01

Brudal, L. F. (1996), *Ventetiden*. Oslo, Universitetsforlaget

Brudal, L. F. (2000), *Psykiske reaksjoner ved svangerskap, fødsel og barseltid*. Bergen, Fagbokforlaget

Chapman, G. (2001): *Kjærlighetens fem språk – hvordan uttrykke hjertevarme overfor den du er glad i*. Oslo, Lunde.

Godt samliv! *Parkurs for førstegangsførelse* (2005), Kurshefte. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, Oslo.

Hoel, Anette (2009), *Fremtidens fedre - en kvalitativ studie om unge menns holdninger til farskap og familieliv*. Masteroppgave i Tverrfaglige kulturstudier, med spesialisering i kultur- og kjønnsstudier (KKS). Institutt for Tverrfaglige Kulturstudier Senter for kjønnsforskning. NTNU

Holter, Ø. G. og H. Aarseth, (1993), *Menns livssammenheng*. Oslo, Ad Notam, Gyldendal.

Holter, Ø. G. (2006), *De nye fedrene og kjønnskontraktens forvandling*, Tidsskrift for Norsk Psykologforening, vol. 43.

Johansson, T. (1998), *Pappor och deras pappor. I, Rädd att falla*, Claes Ekenstam, m.fl. (red.). (Stockholm), Gidlunds Förlag.

Juhl, T., S. Aa. Madsen, og A. L. Vestergaard (2006), *Fædre og fødselsdepression*. København, Rigshospitalet.

http://www.sundmand.dk/Maend_FD_result_31_jan_2006.pdf

Kimmel, M. (1996), *Manhood in America*. New York, The Free Press.

Kitterød, R. H. (2002), *Store endringer i småbarnsforeldres dagligliv* i Samfunnsspeilet nr. 4–5.

Kjær, A-K. B. (2003), *Menns opplevelse av samlivsvansker*. Hovedoppgave, Institutt for psykologi, Universitetet i Tromsø.

Lorentzen, J. og K. Oftung (2007), *Pappas uker* kronikk i Dagbladet, 13. juni

Moxnes, K. og Haugen, G. M. D. (1998), *Skilsmisse som fenomen*. Rapport, Allforsk, Trondheim

Nordberg, M. (2007), *En "riktig man" gör karriär...* Diskursbrott, ambivalenser och mäns längtan. I *Män i rörelse. Jämställdhet, förändring och social innovation i Norden*. Ø. G. Holter (red.). Stockholm, Gidlunds förlag.

Oftung, K. (2007), *Skilte fedre, omsorg og psykisk helse*. Bulletin, nr. 1, Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Universitetet i Oslo.

Oláh, L. Sz. (2001), *Gender and Family Stability: Dissolution of the first parental union in Sweden and Hungary*, Demographic Research, vol. 4, art. 2.

Oláh, L. Sz. (2003), *Gendering fertility: Second births in Sweden and Hungary*, Population Research and Policy Review, vol. 22.

Olsen, B. M. (2007), *Tid til omsorg, tid til forandring? Familie og arbeidsliv hos en gruppe danske småbørnsfædre*. I *Män i rörelse. Jämställdhet, förändring och social innovation i Norden*. Ø. G. Holter (red.). Stockholm, Gidlunds förlag.

Pettersen, S. V. (2004), *Arbeidsdeling hjemme blant foreldrepar – Mer likedelt med ulik arbeidstidsordning?* www.ssb.no/ssp/utg/200406/05/

SSB (2002), *Tidsbrukundersøkelsen 2000, Klare kjønnsroller for småbarnsforeldrene*.

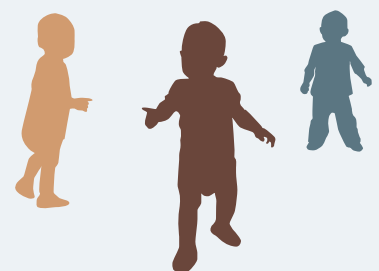
http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2002-05-21-01.html [Lesedato 02.08.2007]

SSB (2005), *Statlig regionalt familievern. Endelige tall, familievernet*. Statistisk Sentralbyrå

Thagaard, T. (2005), *Følelser og fornuft. Kjærlighetens sosiologi*. Oslo, Abstrakt forlag.

TNS Gallup (2003), *Tilfredshet med svangerskapsomsorgen i Norge*. Brukerundersøkelse utført på vegne av Sosial- og helsedirektoratet

Notater

papparingen

Kontaktadresse:

Reform – ressursenter for menn

www.reform.no

epost: post@reform.no

Akersgata 16, Pb 28 Sentrum, 0101 Oslo

telefon 22 34 09 50